

Kopieringsoriginaler

til forberedelse og gjennomføring for den enkelte lærer

Angående stasjonsmarkeringer:

fargeillustrasjoner rives ut av heftet (perforerte ark)
og legges i plastlomme for utebruk under vandringen

1. STASJON : ”Jeg - født inn i et fellesskap”

Vandringsleder under vandringen:

Navnet mitt, fødselsdatoen og fødselsnummeret forteller at jeg er født og at det finnes bare en av meg. Navnet og fødselsnummeret står i folkeregisteret i kommunen hvor jeg bor og forteller at du og jeg er del av et fellesskap.

I tillegg har jeg et synlig merke på kroppen min på at jeg er unik:

På fingertuppene finnes et mønster som er unikt for hvert menneske. Du er unik. Jeg er unik. Se på pekefingeren din – løft den inntil pekefingeren til den du står nærmest og hils hverandre på den måten. I en fingertupphilsen møter et unikt menneske et annet unikt menneske.

Handling: To og to går rundt med finger mot finger. Vi er forskjellige, men skal kjenne at vi hører sammen med andre mennesker.

Vandringsstaven løftes:

Leder: Jeg er jeg og du er du – sammen er vi VI!

Alle: Jeg er jeg og du er du – sammen er vi VI!

2. STASJON : År 0 – Jesus blir født – Vår tidsregnings begynnelse

Vandringsleder under vandringen:

Vi har alle et år som er vårt fødselsår. Vi regner årene etter Jesu fødsel. Da Jesus ble født var det også slik at folk ble registrert gjennom folketellinger. "Det skjedde i de dager at det gikk ut et bud fra keiser Augustus om at hele verden skulle innskriveres i manntall". Slik begynner juleevangeliet og dermed fortellingen om Jesus. Men "hele verden" var ikke hele verden. Folketellingen gjaldt bare de voksne. Barn ble ikke regnet med før de var 12 år. Mange voksne var heller ikke fullverdige borgere i samfunnet.

Da Jesus vokste opp fant han seg ikke i det. De utstøtte i samfunnet, kvinner og barn, løftet han fram og plasserte i midten der hvor de store, sterke og viktige var.

En gang disiplene diskuterte hvem som var den største blant dem, tok Jesus et lite barn og satte det i mellom dem og sa at den minste er egentlig den største. Og han ble streng når noen gjorde noe vondt mot de minste.

Hva het den bønne Jesus lærte til alle ? Fader vår.

Når Jesus lar alle si "vår far" til Gud – så vil det si at alle mennesker er søsken. Ingen som levde før eller samtidig med Jesus hadde tenkt slik. Plutselig fikk alle mennesker den samme verdi – de var jo i slekt – hørte sammen. Ingen var mer viktig enn andre – ingen hadde rett til å behandle andre dårlig.

Handling: Dette likeverdige "søskenforholdet" kan synliggjøres ved at alle tar hverandres hender og stiller seg i ring. Det kan synges: "Vi tar hverandres hender" . Se kopioriginal.

Vandringsstaven løftes:

Leder: Noen kan si: Jeg har søsken - Alle kan si: Vi ER søsken

Alle : Noen kan si: Jeg har søsken - Alle kan si: Vi ER søsken

3. STASJON: År 1030

– Kristendommen innføres i Norge

Vandringsleder under vandringen:

Fra den tiden kristendommen kom til landet vårt finnes det en fortelling om en gutt som het Hallvard. I mange hundre år har den fortalt oss at selv om vi hører til ulike familier så skal vi behandle alle som om vi er i familie med dem:

"To menn var for nesten 1000 år siden ute og rodde på Drammensfjorden. Plutselig fikk de øye på en mann som lå og fløt i vannet. De trakk ham opp i båten. Da så de at en rund kvernstein var bundet til halsen hans. "Men det er jo Hallvard Vebjørnsson, sønn av en rik storbonde og en slektning av Olav den hellige!" sa de.

Hva hadde hendt?

Jo, en vårdag skulle Hallvard ro over fjorden. Da kom en trellekvinne styrtende ut av skogen og noen store, voksne menn fulgte etter henne. "Ta meg med!" ropte hun. "De sier at jeg har stjålet, og nå vil de drepe meg!"

De rike brydde seg ikke om fattige trellekvinner, men Hallvard skjønte hun var uskyldig og forsvarte henne. En av mennene grep da buen sin, skjøt tre piler mot Hallvard og drepte ham. Dette måtte ingen få vite. Derfor bandt de en kvernstein rundt halsen hans og senket ham i fjorden. Men liket fløt opp igjen! Det måtte være et tegn fra Gud om at Hallvard var en hellig mann, mente folk.

Siden har man ikke kunnet glemme Hallvard for at han ville forsvare trellekvinnen selv om han var storbondesønn. Han ble helgen for Oslo og Østlandet. De tenkte at han gjorde jo det Jesus sa om å ta vare på de minste og svakeste.

For vi skal ikke undertrykke hverandre, men løfte hverandre opp.

Handling: Vandrerne deler "delebrød", et brød som brytes.

Vandringsstaven løftes:

Leder: Noen kan si: Jeg har en familie - Alle kan si: Vi er EN familie

Alle : Noen kan si: Jeg har en familie - Alle kan si: Vi er EN familie

4. STASJON : År 1500 – Et nytt verdensbilde.

Vandringsleder under vandringen:

Omkring år 1500 opplevde mange mennesker i landet vårt at Kongen og kirken bestemte over mange ting. Men Kongen og kirken glemte ofte det som var viktig og godt for vanlige mennesker, for barn og de svakeste i samfunnet. Det enkelte menneskes behov og rettigheter ble ikke alltid ivaretatt. Mange begynte på nytt å kjempe for det enkelte menneske og talte myndighetene rett i mot.

Før hadde man trodd at jorda var flat og at den var et sentrum som alt i universet kretset rundt. Men på denne tiden levde det en mann som het Galileo Galilei som hadde funnet ut at jorda var rund og går rundt sola, og at universet er uendelig stort. Sammen med noen andre forsøkte han å få alle til å godta det. Det var et helt nytt bilde av hvordan universet er og hvem vi er: Vi er små, men viktige deler og har vår plass i et kjempestort kosmos.

Handling: En oppblåsbar globe blåses opp og bares med videre.

Vandringsstaven løftes:

Leder : Noen sier: Jeg eier verden - Alle kan si: Vi deler EN verden

Alle : Noen sier: Jeg eier verden - Alle kan si: Vi deler EN verden

5.STASJON: År 1814

– Norge får egen grunnlov

Vandringsleder under vandringen:

17.mai 1814 fikk vi egen grunnlov. Før det hadde vi dansk konge, og dansk lov hadde vært lov i Norge i 400 år. I den nye Grunnloven heter det at alle som bor i landet skal leve i frihet, likhet og brorskap – dvs at alle skal leve i fellesskap og med ansvar for hverandre hvor alle skal kalles søstre og brødre – som i den første kristne tid.

Selv om vi fikk Grunnloven i 1814, så var den ikke ferdig. Stortinget måtte stadig arbeide med den for at den skulle gjelde for alle i landet. I sin iver etter å lage og formulere verdier og normer for et fritt Norge, kan vi i ettertid se at det var ikke likhet og frihet for alle i 1814. Mennesker med en annen religion, bl.a jødene fikk ikke lov til å bo i landet. Det gikk 40 år før uretten mot jødene ble rettet opp i Grunnloven, ikke minst takket være dikterpresten Henrik Wergeland.

Fortsatt må vi arbeide med lovene våre. Vi har fått lover for at vi skal ta vare på hverandre. Når vi ser at de ikke tar vare på alle, må vi forandre på lovene, eller lage nye, slik at det som var målet med grunnloven skal bli virkelighet.

Handling: Fra stasjonen bæres det norske flagget – eventuelt sammen med flagg fra de land som elever ved skolen kommer fra

Vandringsstaven løftes:

*Leder : Noen kan si: Jeg bor i et godt land. – Alle kan si: Vi skal bygge landet sammen!
Alle: Noen kan si: Jeg bor i et godt land. – Alle kan si: Vi skal bygge landet sammen!*

6. STASJON: År 1905

– Norge blir selvstendig nasjon

Vandringsleder under vandringen:

Selv om vi fikk egen grunnlov for landet vårt 17.mai 1814, var vi likevel ikke ennå et helt selvstendig land. Vi var i union med Sverige. Det betyr at vi hadde felles konge, og Sverige hadde kontroll over forholdet vårt til alle andre land.

I 1905 sa Norge i fra at de ville ha egen konge og at landet ville ha en egen stemme i verden ved å ha egen utenriktjeneste. Det skapte stor uenighet. Begge land begynte å forberede seg på krig. Men de snakket sammen i forhandlinger og unionsoppløsningen skjedde fredelig 7.juni 1905.

Norge valgte Håkon 7 som sin konge.

På denne tiden fikk alle i Norge stemmerett. Det betyr at Norge styres demokratisk – av folket. Alles stemme teller når det skal bestemmes hvordan landet vårt skal være. Vi bruker stemmeretten i stedet for å slåss. Derfor er din stemme viktig. Du må bruke den.

Handling: "Fredshilsen": alle går rundt å hilser på flest mulig ved et fast og godt håndtrykk; Vår tradisjonelle måte å hilse på, å ta hverandre i hånden, er en gammel romersk skikk der man ville vise at man ikke hadde våpen i hånd".

Vandringsstaven løftes:

Leder : Noen sier: Du er ikke viktig! - Alle kan si: Jeg har en egen stemme!!

Alle : Noen sier: Du er ikke viktig! - Alle kan si: Jeg har en egen stemme!

7. STASJON: År 1948

– FNs Menneskerettighetserklæring

Vandringsleder under vandringen:

Etter at Norge ble et eget land i 1905, har vi sett at vi var avhengige av alle land i verden for å skape fred og rettferdighet for alle.

Etter verdenskrigen 1940 – 45, hvor mange land kjempet mot hverandre, begynte noen å tenke at dette kan vi ikke gjøre mer og de grunnla DE FORENTE NASJONER, FN.

I dag er de fleste land med i FN.

FN har laget 30 regler om alle menneskers rett til å ha det godt.

Noen viktige regler er:

- *Alle mennesker er like verdifulle*
- *Alle har rett til beskyttelse og fred*
- *Alle har rett til hjem, arbeid og å gå på skole*

Ved å være med i FN sier vi ja til at andre også passer på at vi overholder menneskerettighetene. I 1814 fikk vi vår egen grunnlov, og i 1948 fikk vi en "grunnlov" for alle land. Dessverre brytes mange av disse reglene hver dag.

Handling: Flagglenken dras ut og holdes i en sirkel. Forslag til handling kan være at alle barna er et land i verden. De tar i ring og danser en ringdans.

Vandringsstaven løftes:

Leder: Noen sier : Du er urettferdig mot meg! Alle kan si: Vi vil være rettferdige mot alle!

Alle: Noen sier : Du er urettferdig mot meg! Alle kan si: Vi vil være rettferdige mot alle!

8. STASJON: År 1989 – FNs Barnekonvensjon

Vandringsleder under vandringen:

Selv om vi fikk menneskerettighetene fra 1948 som gjelder alle, har barn krav på ekstra beskyttelse fordi de har rett til å være barn.

Barn rundt om i verden kan ikke ta vare på seg selv slik som voksne gjør.

FN vedtok i 1989 en egen erklæring som gjelder alle verdens barn.

Den sier at alle barn har rett til:

- et godt liv
- skolegang
- omsorg og beskyttelse
- å delta og si sin mening

Skal en lenke bli sterk må man ta hensyn til det svakeste leddet/ den som har minst makt : de aller yngste, de eldste, de med dårligst utdannelse, dårlig helse, lav inntekt osv.

I Bibelen står det at barna er et forbilde for de voksne. De må bli hørt og sett for at vi skal bygge et godt samfunn.

Handling: Man stiller opp etter alder og lar den aller yngste gå først til kirken og bærer den oppblåsbare globen.

Vandringsstaven løftes:

Leder: Noen sier: Du er bare et barn! - Alle kan si: Barn har rett til å bli hørt!!

Alle : Noen sier: Du er bare et barn! - Alle kan si: Barn har rett til å bli hørt!

Ved kirken:

- Når man kommer til kirken kan man gå en gang rundt kirken før man går inn i kirken. Å gå rundt kirken er en gammel tradisjon som også minner oss om at vi skal ha med oss "hele verden – i øst og sør og vest og nord" – når vi går inn i en kirke.

I kirken:

En lokal utfordring: Det vil være berikende om det i kirken er gjenstander, kunst eller lignende som kan knyttes til en eller flere av stasjonene.

Forslag til liturgi:

- **Inngang:** Stavbærerer går først inn, så globebærer, flaggbærere (det norske flagget og flagglenken) og evt. andre ting som skal brukes i gudstjenesten. Stavbærer og yngste barn blir stående i koret fram til lystenningen.
- **Sang:** "Mange barn rundt samme bord" / "Vi tar hverandres hender" / "Vennskapstanker"
- **Innledningsord v/prest eller vandringsleder:** Her kan sies noe om hvorfor vandringen ender i kirken. Bakgrunn er det som skjedde 7. juni 1905 da Norge ble en egen nasjon i verden – vi ble verdensborgere. Folk hadde ikke radio og TV den gangen. Det som folk trengte å vite, ble som regel lest opp i kirkene. Det skjedde også i 1905. Vandringen har hjulpet oss til å forstå at vi som nasjon i verden har en lang historie med oss før 1905, og at mange viktige ting også har skjedd etter 1905.

Ut fra at kirker fra gammelt av er orientert mot øst – dvs alteret ligger i øst og inngangen i vest – kan man si at en kirke er som stedets kompassnål. Kompasset bruker vi for å orientere oss. Under gudstjenesten skal vi sammen finne felles vei videre som mennesker som lever på samme klode.

- **Lystenning:** I sentrum i kirken står en lysglobe eller en annen type lystenningssted (evt. et keramikkfat med sand eller annet). Utropene som er fremsagt på hver stasjon, gjentaes av alle mens åtte elever tenner et lys etter hvert utrop og sier:
Vi tenner et lys for deg og meg og alle vi som er her
Vi tenner et lys for alle våre søsken i hele verden
Vi tenner et lys for familien vår og for at vi alle er i slekt
Vi tenner et lys for den store runde kloden som alle bor på og deler
Vi tenner et lys for landet vårt og det landet vi bor i
Vi tenner et lys for vår stemme i verden
Vi tenner et lys for alle som føler at noen er urettferdig mot dem
Vi tenner et lys for alle barn i verden
– og for at voksne skal se at barn har rett til å bli hørt!

Etter lystenningen stiller noen seg med flagglenken rundt lysgloben/lysstedet og man synger:

- **Sang:** "Barn av regnbuen"
- **Barnas håpstanker** – om hvordan barna håper at verden skal være for at den skal bli et godt sted å bo for alle. Leses høyt for alle i kirken av noen av elevene som har utarbeidet dem. Se "Barnas håpstanker" under forberedelse og gjennomføring.

Håpsbuen: Stasjonsmarkeringene løftes opp av elever så de danner rekkefølgen i **regnbuen**. Bokstavene på stasjonsmarkeringene danner ordet "roggbif" som hjelper oss å huske rekkefølgen av fargene i regnbuen. Disse bokstavene kan også hjelpe oss å huske mer:

R - rettferdighet
O – omsorg/omtanke
G – glede
G – globen/global
B – barn/barmhjertighet
I - interesse
F - fred

Deretter fokuseres på fortellingen om Noa, regnbuen og duen (1. Mosebok kap. 8-9), med vekt på håpet for menneskene og hele verden som fortellingen rommer.

- **Sang:** "Jeg folder mine hender små" / "Vi tar hverandres hender"
- **Fadervår / og eller bønn/håpstanker / stillhet**
- **Fredshilsen** (alle tar de som sitter rundt dem i hånden og sier "Gå i fred")
- **Velsignelsen**
- **Utgangssang** "Vennskapstanker"

Forslag til sanger :

Vi tar hverandres hender

Tekst: Margareta Melin/ Liv Nordhaug
mel: L.A. Lundberg

Vi tar hverandres hender, og setter oss i ring.
Vi er en masse søsken, oss skiller ingenting.
For Gud er far til alle, og jorden er vårt sted.
Og alle verdens mennesker, de er vi venner med.

Vi tar hverandres hender, og setter oss i ring.
Vi er en masse søsken, oss skiller ingenting.
Takk gode Gud for jorden, og menneskene der.
Gjør en familie av oss, den stund vi lever her.

Vennskapstanker

Gi meg hånden, la oss sammen
slå en ring omkring vår jord,
mens vi sender vennskapstanker
rundt til alle der de bor.
Vennskapstanker er så varme,
vennskapstanker skaper fred,
den som går med vennskapstanker
bærer gode gaver med

Eyvind Skeie

(Fra "Vennskapshandlinger" IKO/Kirkens Nødhjelp)

Barn av regnbuen

En himmel full av stjerner.
Blått hav så langt du ser.
En jord der blomster gror.
Kan du ønske mer?
Sammen skal vi leve
hver søster og hver bror.
Små barn av regnbuen
og en frodig jord.
Noen tror det ikke nytter.
Andre kaster tiden bort med prat.
Noen tror at vi kan leve av
plast og syntetisk mat.
Og noen stjeler fra de unge
som blir sendt ut for å slåss.
Noen stjeler fra de mange
som kommer etter oss.
En himmel full av.....
Men si det til alle barna!
Si det til hver far og mor:
Ennå har vi en sjanse
til å dele et håp og en jord.

En himmel full av....

Lillebjørn Nilsen

Jeg folder mine hender små

Jeg folder mine hender små
i takk og bønn til deg.
La alle barn i verden få
det like godt som jeg.

Vern alle med din sterke hånd
mot fattigdom og død,
og hjelp små barn i alle land
så ingen lider nød.

La ingen krig og sult og sott
få gjøre oss fortred.
la alle leve trygt og godt
i frihet og i fred.

Torbjørn Egner

Mange barn rundt samme bord

Mange barn rundt samme bord,
mange barn på samme jord,
det er vi, det er vi
morgendagens søsken.

Ref.:

Som søsken av jorden, Bror Sol, Søster Vind,
står du og jeg sammen med kinn i mot kinn.
Jeg tar dine hender som rekkes mot meg,
du ser mine øyne som smiler mot deg.

Mange øyne som kan se,
mange munnar som kan le,
det er vi, det er vi,
morgendagens søsken

Ref.:

Mange føtter som kan gå,
dit hvor hjelpen trenges nå.
Mange hjerter vendt mot dem
som har mistet sine hjem

Mange tunger som kan si
ord som gjør deg glad og fri,
det er vi, det er vi,
morgendagens søsken.

Ref.:

Eyvind Skeie/Sigvald Tveit

Du er fantastisk!

(– se eget tekstvedlegg og CD “Kirkefest” , 350 barn “live” fra Maihaugssalen som ble sendt alle skoler i 2003).

Ta vare på livet, ta vare på jorda
ta vare på alt det som bor i deg
du har noe viktig å gi til de andre
noe viktig å slippe frem

ref

for har du tenkt på at bare du er du
det er fantastisk rett og slett
du er den eneste i verden som er deg
og bare jeg er meg

Se på hvert snøkorn som daler fra himlen
ned på din panne og ned på ditt kinn
hvert eneste ett er forskjellige
akkurat slik som jeg og du

En som jeg kjenner er tøff og kan klatre
av og til vil jeg og være som han
eller hun som kan tegne prinsesser og troll
får til alt det som jeg ikke kan

De voksne kan skryte av det de kan lage
datamaskiner, raketter og fly
men det flotteste kunstverk det er noe annet
den flotteste kunst det er

T/m: Marit Ihle

”Jordas politi” Sidsel Mørck leseboka for g.sk. 7 s
12

Dikt som kan brukes i forberedelsen av vandringsen / i kirken:

Syskenringen

Ei natt då eg drøymde,
drøymde eg om eit band.
Eit band som gjekk over alle
grensor, og alle land.

Eg drømer mangt. Men undren
vart eg då et fekk sjå
at dette eg trudde var eit band
tok til å livna – og gå.

Då såg eg tusentals hender
hekta i hop til eit band
som gjekk over alle grensor land.
og gjekk gjennom alle land.

Det var både ung og gamal,
det var småborn med far og mor.
Dei laga så sterk ein syskenring
som rokk kring den heile jord.”

Jan Magnus Bruheim

Mauren

Liten?

Jeg?

Langt ifra.

Jeg er akkurat stor nok.

Fyller meg selv helt

på langs og på tvers

fra øverst til nederst.

Er du større enn deg selv

kanskje?

Inger Hagerup

Tung tids tale

Det heiter ikkje: eg - no lenger.

Heretter heiter det: vi.

Eig du lykka så er ho ikkje lenger
berre di

Alt det som bror din kan ta imot
av lykka di, må du gi.

Alt du kan løfte av børa til bror din,
må du ta på deg.

Det er mange ikring deg som frys,
ver du eit bål, strål varme frå deg!

Hender finn hender, herd stør herd,
barm slår varmt imot barm.

Det hjelper da litt, nokre få forfrosne,
at du er varm!

1945, Halldis Moren Vesaas (1907-1995)

Ja vi elsker

Ja vi elsker dette landet som det stiger frem
furet værbit over vannet med de tusen hjem –
Elsker, elsker det og tenker på vår far og mor
og den saganatt som senker drømme på vår jord

- 2 -

Dette landet Harald berget med sin kjempe rad.
Dette landet Håkon verget, medens Øivind kvad.
Olav på det land har malet korset med sitt blod,
fra dets høye Sverre talte Roma midt imot,

- 3 -

Bønder sine økser brynte hvor en hær drog frem.
Tordenskiold langs kysten lynte så den lystes hjem.
Kvinner selv sto opp og stredet som de vare menn.
Andre kunne bare grede, men det kom igjen,

- 4 -

Visstnok var vi ikke mange, men vi strakk dog til
da vi prøvdes noen gange og det sto på spill.
Ti vi heller landet brente enn det kom til fall.
Husker bare hva som hendte ned på Fredrikshald!

- 5 -

Hårde tider har vi døyet, ble til sist forstøtt.
Men i værste nød blåøyet frihet ble oss født.
Det ga faderkraft å bære hungersnød og krig
det gav døden selv sin ære og det ga forlik.

- 6 -

Fienden sitt våpen kastet opp visiret før.
Vi med undren mot ham hastet ti han var vår bror.
Drevne frem på stand av skammen drog vi søder på.
og nå står tre brødre sammen og skal sådan stå.

- 7 -

Norske mann i hus og hytte takk din store Gud!
Landet ville han beskytte skjønt det mørkt så ut.
Alt hva fedrene har kjempet mødrene har grett,
har den Herre stille lempet så vi vant vår rett.

- 8 -

Ja, vi elsker dette landet som det stiger frem,
furet værbit over vannet med de tusen hjem.
Og som fedres kamp har hevet det av nød til seir
også vi når det blir krevet for dets fred slår leir.

FASE 3: høsten 2005

”Når vennskap blir vennskapshandlinger”

Bakgrunn – tidspunkt:

Fase 3 er et eget opplegg som skolene kan velge for å fortsette tematikken fra fase 1 og 2. Dette er forslag til et opplegg som tar utgangspunkt i ”grunnfortellingen” fra 1905 da to land som holdt på å gå i krig mot hverandre, men som gjennom forhandlinger i september 1905 fant fram til fredelige løsninger 23. september. Utfordringen som Norge og Sverige sto i den gangen gjentaes mellom ulike land i verden i dag. Fase 3 tar utgangspunkt i en lignende situasjon som to land står i dag slik det beskrives nedenfor.

Forslag til tidspunkt for denne fasen er uke 38 – en uke som arrangementsmessig og i media vil ha mye fokus på situasjonen i 1905.

Innhold:

”Når vennskap blir vennskapshandlinger”

Som Verdensborger kaster vi blikket utover til forholdet mellom landene Haiti og Den dominikanske republikk. Det freds- og forsoningsarbeid som Det norske utenriksdepartement og Kirkens Nødhjelp står sammen om der, har klare paralleller til forholdet mellom Norge og Sverige gjennom historien.

Unionen ble ikke formelt oppløst før ved Karlstadoverenskomsten 23. september 1905; det var først da Sverige og Norge ble enige om å skille lag etter fredelige forhandlinger. Det er ikke bare oppløsningen av unionen vi vil markere, men at den ble oppløst med fredelige midler og på en måte som har lagt grunnlag for vennskap og samarbeid mellom de to landene videre.

Norsk fredsarbeid mellom Haiti og Den dominikanske republikk

Vi foreslår at skolene markerer den fredelige oppløsningen av unionen i tidsrummet september oktober mellom minnedagen for Karlstadoverenskomsten 23. september og FN-dagen 24 oktober. Som en parallell til 1905 kan elevene lære mer om en dagsaktuell konflikt hvor Norge er bedt om å bistå med fredsmekling av FN og av landene som er involvert. Konflikten som i dag forsurer forholdet mellom Haiti og Den dominikanske republikk kan forklares med at dominikanerne har utnyttet haitianerne de siste hundre år. Haitianerne på sin side har vært i konflikter med sitt eget folk og naboene siden de ble uavhengige i 1804.

Norsk utenrikstjeneste har godt ord på seg som fredsmegler mange steder i verden og har tillit i FN. Noe av styrken i fredsarbeidet til Utenriksdepartementet er at de samarbeider med frivillige organisasjoner med gode forbindelser inn i de landene de arbeider. Tillit bygger på at man bryr seg og støtter opp landene både materielt og sosialt. På Haiti og i Den dominikanske republikk har Kirkens Nødhjelp arbeidet selv, og gjennom lokale og internasjonale kirker i mange år. Hamar bispedømme er en av flere eiere av Kirkens Nødhjelp og slik en del av prosessen.

Vi foreslår derfor som konkrete handlingsalternativ at elevene direkte kan bidra med støtte til de prosjekter som Kirkens Nødhjelp driver på Haiti og Den dominikanske republikk, for på den måten støtte opp om det freds- og forsoningsarbeid som drives av norske myndigheter og frivillige organisasjoner på stedet.

To handlingsalternativ:

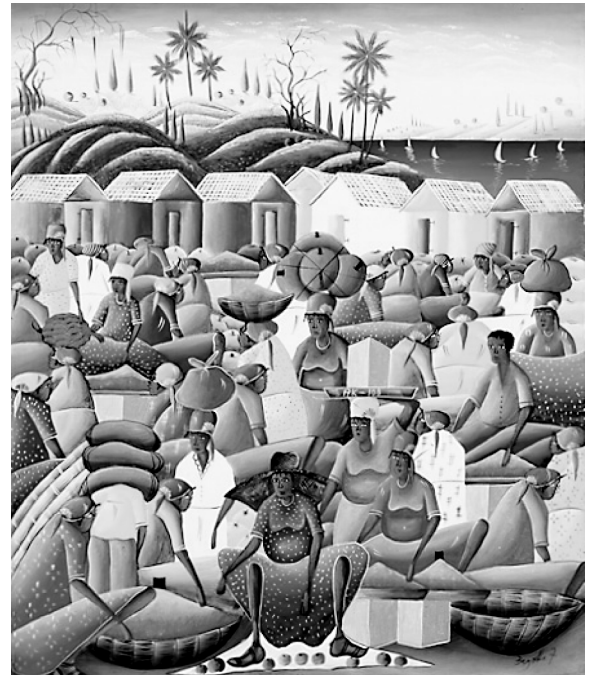
A) **"Kunst for fred"** Tegne- og formingskonkurransen hvor elevene kan hente inspirasjon fra det rike kulturliv og kunsttradisjoner som finnes i den latin-amerikanske kulturen på Haiti og Den dominikanske republikk samtidig som de forankrer det i forholdet hos oss mellom Norge og Sverige i dag.

B) **"Gå for fred!"** Fredsmarsj med innlagt sponsorstøtte til prosjekter som støtter fredsarbeidet mellom Haiti og Den dominikanske republikk

Hver på sin måte gir disse to aktivitetene muligheter til at elevene selv kan støtte et konkret fredsarbeid og gjennom arbeidet med fredsmarsj og formingsaktiviteter, få empati og forståelse for at disse landene har rike kulturtradisjoner som kan berike verden. Skolen kan selvfølgelig velge ett eller kombinere begge alternativer.

A) "Kunst for fred"

Landene Haiti og Den dominikanske republikk på øya Hispaniola har rike kunst- og kulturtradisjoner som vekker beundring i hele verden. Selv om landene strever med fattigdom og uro, betyr det ikke at de mangler noe verdifullt de kan være stolte av. Undervisningsheftet *Fredsarbeid på Hispaniola* forteller litt om det. I prosjektbeskrivelsen for kunstprosjektet som kommer senere, blir det utfyllt ytterligere.

Formingskonkurransen om fred

Ideen er at elevene gjennom en formingskonkurransen kan få positiv identifikasjon med kulturen i de landene som er i konflikt. Fredsarbeid forutsetter empati og vi vil at elevene skal få oppleve det gjennom å arbeide med kunstprosjekt inspirert fra Haiti og Den dominikanske republikk.

Formingskonkurransen er et samarbeid mellom Hamar bispedømmeråd, Kirkens Nødhjelp og skolene. Det konkurreres klassevis i tre klasser, småskoletrinnet, mellomtrinnet og ungdomstrinnet. Klassene står relativt fritt til å velge form og innhold for hva som skal lages. Det kan lages individuelle eller ett samlet produkt, men det vil bli vurdert som en samlet helhet fra hver klasse. Det er altså ikke den enkelte elev som blir premiert, men klassen samlet. På samme måte som det i fredsarbeid er fellesskapet som er det viktige. Alle som deltar vil få diplom og det vil bli gitt premier til de beste bidragene i hver aldersklasse.

Tema for konkurransen er "Fred og et godt liv"

Vi ser for oss bidrag som er lokalt forankret, men inspirert av det fargerike og folkelige kunstuttrykket vi finner på Haiti og Den dominikanske republikk; men her gis det rom for alle typer uttrykk.

Elevene har i løpet av året 2005 møtt jubileumsmarkeringen av en fredelig løsning av en konflikt mellom to land. I sitt eget miljø møter de daglig konfliktsituasjoner som må løses. I møtet med kulturen fra landene på de karibiske øyer som Haiti og Den dominikanske republikk møter vi en livsgnist og livsvilje som samfunnene eier, men som politisk vanstyre ikke har gitt rom. Mye av kunsten viser

vanlige menneskers liv og hva deres drøm om det gode liv er og hva som er viktig i deres liv. Det er dette vi vil at elevene skal lage sine uttrykk for. Hva er lykke og godt liv for dem? Innsendte bidrag vil bli laget til en vandreutstilling som vil vises både lokalt i Hedmark og Oppland og i Oslo. Bli utstillingen god nok kan den sendes til Haiti og Den dominikanske republikk som et element i det pågående fredsarbeidet. Det vil bli avgjort senere.

Hovedpremien vil være en kulturtur til Oslo som Kirkens Nødhjelps og Hamar bispedømmeråds gjester. Programmet vil bli lagt opp i samråd med klassene som vinner og gi rom for både glede og læring. På den måten kan klassene selv få oppleve kultur og fredsarbeid direkte.

B) "Gå for fred"

Elevene skal gå et antall runder i en fredsvandring til inntekt for prosjekter som Kirkens Nødhjelp driver på Haiti og Den dominikanske republikk. Det er gjennom utviklings- og menneskerettighetsprosjekter at det bygges tillit som den norske fredsmeglingen støtter seg på. På forhånd skal elevene ha skaffet en eller flere sponsorer som betaler et fast beløp for hver runde de går eller løper i løypa. Den trenger ikke være lang, ca en km. Det er antall runder de går på for eksempel en skoletime som gir uttelling. Aktiviteten er at elevene (og personalet) skal gå en fredsmarsj og ha skaffet seg en sponsor som kan premiere turen med en gave til prosjektet. Løypa tilpasses kapasiteten til elevene på hvert aldrestrinn.

En kan finne sponsorer hos foreldre, besteforeldre, slektinger og andre. Beløpet pr runde trenger ikke være stort, (tyve –tredve kroner?). I en normal løype for en skoletime vil en da klare fra tre til sju runder slik vi tenker oss det.

Vitsen er at hver elev skal ha skaffet seg en sponsor eller flere som garanterer for beløpet. Hver elev får et deltakerkort hvor de fører inn sponsorene og hvor mye de garanterer for pr runde i fredsløypa og hvor mange runder de har gått (Se vedlagt kopioriginal). Når marsjen er gjennomført må hver elev hente sine sponsorinntekter i hver sin merkede konvolutt som leveres på avtalt sted for samlet optelling. Vår erfaring er at dette er en hyggelig og meningsfull aktivitet å knytte prosjektstøtten til. Den er enkel og ubyråkratisk å gjennomføre og hver enkelt elev får direkte oppleve at de arbeider meningsfullt med å støtte prosjektet.

Materiell:

Undervisningspakken "Fredsarbeid på Hispaniola" som består av

a) Dokumentarvideoen "Sukkerslavene" av tidligere NRK-korrespondent i Latin-Amerika, Erling Borgen

b) Tekstheftet "Uvenner, fiender, naboer" av Kjell Kvamme og Asle Kristiansen.

Sponsorkort til hver deltaker/ elev som deltar (kopioriginal).

Heftet "Jeg kan!" av Berit Molander, Dag Hoel

Frihet – likhet og brorskap

Frihet – likhet – brorskap var et slagord fra den franske revolusjonen.

Det uttrykker de grunnleggende verdier i frihetsrevolusjonene og i det moderne demokratiet.

Grunnloven som ble laget på Eidsvoll i 1814, og som vi feirer hvert år på selveste nasjonaldagen 17.mai, bygger på de samme verdiene.

Hva mener vi med begrepet frihet?

De moderne frihetsideene fikk sitt store gjennomslag under den nordamerikanske revolusjonen.

I uavhengighetserklæringa av 1776 formulerte de både nasjonens rett til selvbestemmelse og hvert enkelt menneskes frihet – uttrykt i borgernes "umistelige rettigheter".

Nasjonens frihet ble koblet sammen med borgernes rett til selvbestemmelse gjennom politiske rettigheter som stemmerett, trykke/talefrihet og religionsfrihet. Slik ble også frihetsbegrepet brukt i Norge etter 1814.

Hva menes med begrepet likhet?

Hele demokratitanken bygger på likhetsprinsippet. "All men are born equal," heter det i den amerikanske erklæringa. Kampen mot overklassens privilegier – særrettigheter- var hovedsaken i den franske revolusjonen. Dette var noe nytt. Det gamle samfunnet bygde på at hver gruppe hadde sin plass med ulike rettigheter og plikter. I den franske menneskerettighetserklæringa 1789 slås det fast at "menneskene fødes og forblir frie og like i rettigheter". Likhet for loven ble fra nå av et grunnprinsipp.

Denne frihetsideologien inspirerte eidsvollsmennene i 1814.

Hva menes med begrepet brorskap?

Fra eldgamle tider har slektskap forpliktet til samhold. Andre grupper som ville vise sitt fellesskap, kalte hverandre derfor også for brødre og søstre – slik som de første kristne. Denne språkbruken har også ikke-religiøse frihetsbevegelser overtatt. Med den moderne arbeiderbevegelsen ble det vanlig å bruke ordet solidaritet om det samme. Da eidsvollsmennene hadde gjort jobben i mai 1814, avsluttet de med å danne "broderkjede" og sverge troskap: "Enige og tro til Dovre faller!"

Brorskaps- eller solidaritetstanken handler ikke bare om like politiske rettigheter. Det handler om at vi alle har et ansvar for hverandre, i tråd med den kristne nestekjærlighetstanken. FNs menneskerettighetserklæring fra 1948 slår fast en rekke rettigheter som handler om liv, helse og sosial trygghet. Disse gjelder for alle mennesker i hele verden. Det finnes ikke nasjonale grenser for brorskap.

Mirakelåret 1814

1814 er kalt annus mirabilis - mirakelåret – i norsk historie. Hva var det egentlig om skjedde i året 1814 ?

Danmark-Norge i krig

Ved inngangen til året 1814 var Norge en del av det dansk-norske riket. Landet ble styrt fra København av en eneveldig konge. Norge hadde ingen egne politiske institusjoner. Framtida var uvis for dette riket. Europa var i krig og vi hadde havnet på den tapende side – sammen med Napoleons Frankrike. Over 20 år med krig i revolusjonens kjølvann gikk mot slutten.

Norge som krigsbelønning

Nesten alle Europas stormakter stod sammen mot Napoleon. Sverige, under ledelse av kronprins Carl Johan, sendte hærstyrker mot Danmark. Den danske kongen måtte slutte fred og gi Carl Johan det han ville ha – Norge!

Over 400 års union med Danmark var dermed oppløst og Norge skulle tvinges inn i union med Sverige.

Eneveldet faller!

Den danske prins Christian Frederik fikk nyheten om avståelsen, men han bestemte seg for å gjøre motstand. På et stormannsmøte på Eidsvoll 16.februar 1814, bestemte de at Norge skulle bli en selvstendig stat!

Professor Georg Sverdrup overtalte prins Christian Frederik til ikke å erklære seg som eneveldig konge, men heller la folket i Norge velge han til konge. Han hevdet opplysningsfilosofenes tanke om folkesuverenitet – det er folket som har suverenitet over landet sitt, og derfor er det folket som kan gi makta til en leder.

Stormannsmøtet ble enige om å innkalle en nasjonalforsamling av folkevalgte representanter som skulle lage grunnlov og velge konge.

Det som da egentlig skjedde var at eneveldet falt!

Kirkeed og valg

Prins Christian Frederik sendte bud om at folket skulle samles i kirkene for å avlegge ed og holde valg. Presten sa til menigheten: "Sverger dere å hevde norsk selvstendighet og **våge liv og blod** for det elskede fedreland?"

Menigheten svarte: "Jeg sverger, så sant hjelpe meg Gud og hans hellige ord".

Deretter ble det valgt menn som skulle velge representanter til en riksforsamling.

Norges første nasjonalforsamling

Det kom 112 representanter til Eidsvoll. Nesten hele Norge var representert. De var valgte representanter fra sine fylker og byer, eller fra de militære avdelinger.

Det kom folk fra mange samfunnslag – det var grever, kammerherrer, sorenskrivere, prester, kaptein-er, løytnanter, matroser og gårdbrukere. Men alle var ikke representert – ikke kvinner, tjenestefolk og eiendomsløse. Likevel var en større del av folket representert enn i noen tilsvarende forsamling i verden på denne tida. Dette var et brudd med det gamle privilegiesamfunnet – et skritt mot vegen til folkestyre.

Disse mennene skulle gjennomføre det norske opprøret mot det stormaktene i Europa hadde bestemt. Dette var en **revolusjon**.

Riksforsamlingen hadde et tredelt oppdrag. De skulle:

1. erklære Norge selvstendig
2. lage en grunnlov
3. velge konge

Dette gjorde de på seks uker . De hadde hastverk fordi de ventet at stormaktene skulle gripe inn.

Grunnloven lovfester frihet og likhet

Folkesuverenitetsprinsippet vant fram – folket skulle lage lovene og velge sine ledere.

Kongen skal ikke være eneveldig konge, men dele makta med folket – representert ved Stortinget.

Borgernes medbestemmelse sikres gjennom politiske rettigheter som stemmerett (§50) og trykkefrihet (§100).

Flere paragrafer uttrykker likhetsidealet. I § 108 gjør i praksis slutt på adelsprivilegiene og §109 fastslår at alle menn skal forsvare landet i (allmenn verneplikt).

Viktige rettsstatsprinsipper ble vedtatt, som for eksempel at ingen kan fengsles uten rettssak og at tortur er forbudt.

Den 17. mai daterte de grunnloven og valgte Christian Frederik som konge i et selvstendig Norge. Deres oppdrag var da fullført. Norge var en egen stat, med egen grunnlov, eget flagg og egen konge. Til avslutning dannet eidsvollsmennene broderkjede og sa "Enig og tro til Dovre faller"

Krig med Sverige

Men Carl Johan ville ikke godta det norske opprøret og gikk til angrep på Norge 27. juli. Den krigen kunne ikke Norge vinne, og vi måtte godta union med Sverige likevel. Men utrolig nok lot Sverige oss beholde grunnloven fra Eidsvoll og alle de nye politiske institusjonene. Vi fikk styre oss selv i det meste i den nye unionen, som varte til 1905.

“Gå for Fred”

Navn: _____

Til støtte for prosjekter for nærings-
utvikling, sosialt arbeid og
menneskerettigheter i Haiti og Den
dominikanske republikk

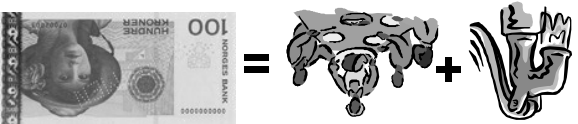
Kirkens Nødhjelp samarbeider med
Utenriksdepartementet i deres
fredsarbeid på Hispaniola

KIRKENS NØDDHJELP

Sammen for en rettferdig verden

100 kr er nok til rent vann
for en hel familie i et helt år

10 kr er nok til skolebøker og materiell
for en elev i et helt år

Gå for Fred

Navn: _____

Til støtte for prosjekter for nærings-
utvikling, sosialt arbeid og
menneskerettigheter i Haiti og Den
dominikanske republikk

Kirkens Nødhjelp samarbeider med
Utenriksdepartementet i deres
fredsarbeid på Hispaniola

KIRKENS NØDDHJELP

Sammen for en rettferdig verden

100 kr er nok til rent vann
for en hel familie i et helt år

10 kr er nok til skolebøker og materiell
for en elev i et helt år

“Gå for Fred”

Navn: _____

Til støtte for prosjekter for nærings-
utvikling, sosialt arbeid og
menneskerettigheter i Haiti og Den
dominikanske republikk

Kirkens Nødhjelp samarbeider med
Utenriksdepartementet i deres
fredsarbeid på Hispaniola

KIRKENS NØDDHJELP

Sammen for en rettferdig verden

100 kr er nok til rent vann
for en hel familie i et helt år

10 kr er nok til skolebøker og materiell
for en elev i et helt år

Gå for Fred

Navn: _____

Til støtte for prosjekter for nærings-
utvikling, sosialt arbeid og
menneskerettigheter i Haiti og Den
dominikanske republikk

Kirkens Nødhjelp samarbeider med
Utenriksdepartementet i deres
fredsarbeid på Hispaniola

KIRKENS NØDDHJELP

Sammen for en rettferdig verden

Sponsorer:

Bidrar med ____ kr per
runde: _____ (sign.)   Runde 1:
Bidrar med ____ kr per
runde: _____ (sign.)   Runde 2:
Bidrar med ____ kr per
runde: _____ (sign.)   Runde 3:
Bidrar med ____ kr per
runde: _____ (sign.)   Runde 4:
Bidrar med ____ kr per
runde: _____ (sign.)   Runde 5:
Bidrar med ____ kr per
runde: _____ (sign.)   Runde 6:

Beløpene samles pr skole og overføres Kirkens Nødhjelp:
1594.22.87248 merket: Hamarskolene-Haiti/Dom.rep

Sponsorer:

Bidrar med ____ kr per
runde: _____ (sign.)   Runde 1:
Bidrar med ____ kr per
runde: _____ (sign.)   Runde 2:
Bidrar med ____ kr per
runde: _____ (sign.)   Runde 3:
Bidrar med ____ kr per
runde: _____ (sign.)   Runde 4:
Bidrar med ____ kr per
runde: _____ (sign.)   Runde 5:
Bidrar med ____ kr per
runde: _____ (sign.)   Runde 6:

Beløpene samles pr skole og overføres Kirkens Nødhjelp:
1594.22.87248 merket: Hamarskolene-Haiti/Dom.rep

Sponsorer:

Bidrar med ____ kr per
runde: _____ (sign.)   Runde 1:
Bidrar med ____ kr per
runde: _____ (sign.)   Runde 2:
Bidrar med ____ kr per
runde: _____ (sign.)   Runde 3:
Bidrar med ____ kr per
runde: _____ (sign.)   Runde 4:
Bidrar med ____ kr per
runde: _____ (sign.)   Runde 5:
Bidrar med ____ kr per
runde: _____ (sign.)   Runde 6:

Beløpene samles pr skole og overføres Kirkens Nødhjelp:
1594.22.87248 merket: Hamarskolene-Haiti/Dom.rep

Sponsorer:

Bidrar med ____ kr per
runde: _____ (sign.)   Runde 1:
Bidrar med ____ kr per
runde: _____ (sign.)   Runde 2:
Bidrar med ____ kr per
runde: _____ (sign.)   Runde 3:
Bidrar med ____ kr per
runde: _____ (sign.)   Runde 4:
Bidrar med ____ kr per
runde: _____ (sign.)   Runde 5:
Bidrar med ____ kr per
runde: _____ (sign.)   Runde 6:

Beløpene samles pr skole og overføres Kirkens Nødhjelp:
1594.22.87248 merket: Hamarskolene-Haiti/Dom.rep